

Asia: VN/36685/2025

Valtioneuvoston asetus kieliasiain neuvottelukunnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuurojen Liitto ry

LAUSUNTO 13.3.2026

Valtioneuvoston asetusluonnos viittomakieliasioiden neuvottelukunnasta

Valtioneuvoston asetusta kieliasiain neuvottelukunnasta koskevassa taustamuistiossa (VN/36685/2025, 29.1.2026) kieliasiain neuvottelukunnan ja viittomakieliasioiden yhdistämisen taustaksi hallituskauden tavoite tarkastella sitä, "voitaisiinko neuvottelukuntien määrää vähentää". Viittomakielisiä edustavan Kuurojen Liitto ry:n näkemys tähän kysymykseen on selkeä: ei voida.

Perusteluina kielteiselle kannalle esitämme seuraavaa:

1. Kieliasiain neuvottelukunta ja viittomakieliasioiden neuvottelukunta erillisinä

Ennen viittomakielilain voimaantuloa (359/2015) Kuurojen Liitto ry:llä oli jäsenyys ja asiantuntijajäsenyys kieliasiain neuvottelukunnassa. Tässä yhteistyössä ei tahtotilan tai myönteisen asennoitumisen suhteen ole moitittavaa. Sen sijaan asiantuntemus viitottujen kielten ja puhuttujen kielten välisistä eroista oli ohutta eikä toivottua edistystä viittomakielisiin liittyvissä asioissa juurikaan tapahtunut.

Viittomakielilain käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta piti tarpeellisena selvittää ko. neuvottelukunnan perustamista (PeVM 10/2014, kohdassa Seuranta ja jatkotoimenpiteet):

Valiokunta pitää tärkeänä, että lain vaikutuksia viranomaisten toimintaan ja viittomakielisten oikeuksiin seurataan ja tarvittaessa valmistellaan lainsäädäntömuutoksia, joilla varmistetaan viittomakielisten oikeuksien toteutuminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdollisen

jatkovalmistelun yhteydessä selvitetään myös tarve muuttaa perustuslain 17 §:n 3 momentin säännöstä siten, että se takaisi viittomakielisten oikeudet nykyistä paremmin. [- - -] Edellä mainitun jatkovalmistelutyön yhteydessä tulee selvittää myös tarve viittomakielen neuvottelukunnan perustamiselle.

Kun viittomakielilain hallituksen esitys hyväksytty eduskunnassa, oikeusministeri Anna-Maja Henriksson asetti viittomakieliasioiden yhteistyöryhmän 16.3.2015-31.12.2016. Yhteistyöryhmä jatkoi työskentelyä sen jälkeen kaksivuotiskausittain 2016-17 ja 2018-2019. Marinin hallituskaudella asetetun viittomakieliasioiden neuvottelukunnan toiminta päättyi 10.2.2025.

Työryhmän tehtäväksi määriteltiin käsitellä valtioneuvoston piirissä ajankohtaisia viittomakieleen liittyviä asioita, parantaa hyvää tiedonkulkua keskeisten toimijoiden välillä ja seurata viittomakielilain toteutumista. Ensimmäisellä kaudella työryhmän tuli laatia selvitys suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kokonaistilanteesta (ks. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7>).

Vaikka viittomakielilaki on suppea, se on säädetty turvaamaan viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumista. Viittomakielen yhteistyöryhmillä ja viittomakieliasiain neuvottelukunnalla on ollut ja on mielestämme edelleen tärkeä rooli ennen kaikkea siksi, että viittomakielilain arviointi on edelleen kesken. Viittomakielilakia valmistellut työryhmä piti tärkeänä, että erillisen viittomakielilain säätämisen lisäksi parannettaisiin nykyisen lainsäädännön toimivuutta ja soveltamista ja kehitettäisiin olemassa olevaa hallinnonalojen lainsäädäntöä - näihin tavoitteisiin ollaan vasta tarttumassa yli 10 vuotta lain voimaantulon jälkeen (OKM selvitys viittomakieltä käyttävien lasten aseman vahvistamisesta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa; STM selvitys vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluista).

Viittomakieliasioiden neuvottelukunta on olemassaolonsa aikana selkiyttänyt työnjakoa suhteessa jo vakiintuneisiin toimielimiin, kuten viittomakielten lautakuntaan, kieliasiain neuvottelukuntaan ja vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukuntaan (VANE). Näistä minkään muun tehtäviin ei kuulu viittomakielilain tavoitteiden toteutumisen arviointi sekä suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja perusoikeuksien edistäminen (Ks. VNA viittomakieliasioiden neuvottelukunnasta 690/2020, 1 §).

Kuurojen Liitto on eri mieltä siitä, että neuvottelukuntien yhdistäminen ei kaventaisi viittomakieliasioiden neuvottelukunnan tehtäviä. Se, että viittomakieliasioiden neuvottelukunta ei ole kokoontunut kuin 1 – 2 kertaa vuodessa ei kerro tehtävien vähyydestä, vaan ministeriön henkilöstömäärän rajallisuudesta sekä siitä, että muiden ministeriöiden sitouttaminen viittomakieltä käyttävien oikeuksien edistämiseen on ollut hidasta ja pistemäistä.

2. Viittomakielten ja vammaisuuden rinnakkaisuutta ei ole tarkasteltu systemaattisesti

Viittomakieliin liittyvä kielen ja vammaisuuden rinnakkaisuus on kokemustemme mukaan piirre, joka vaikeuttaa tämän kieli- ja kulttuuriryhmän kielellisten oikeuksien kokonaisuuden ymmärtämistä. Tästä syystä liitto ja Kotimaisten kielten keskus laativat yhteisen Suomen viittomakielten kielipoliittisen ohjelman v. 2010-2015. Ohjelman päätavoitteeksi asetettiin rohkeasti erillisen viittomakielilain säätäminen (ajatuksena noudatella saamen kielilain kokonaisvaltaista lähestymistapaa).

Lain valmistelua varten oikeusministeriö asetti syksyllä 2010 viittomakielisten kielellisiä oikeuksia selvittävän työryhmän (ks. Viittomakielisten kielelliset oikeudet OM 24/2011, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-130-2>). Viittomakielilakia valmistelevala työryhmä asetettiin 1.11.2013 - 17.4.2014 (Viittomakielilakia valmistelevan työryhmän mietintö OMML 42/2014, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-381-8>) Kuten tunnettua, viittomakielilaista muodostui kuitenkin suppea yleislaki, joka tuli voimaan 1.5.2015.

Viittomakielilaki ei anna yksilölle lisää oikeuksia. Ainoa velvoittava säännös on 3 §:ään kirjattu viranomaisen edistämismääräys: Viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Osa viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista tarjoutuu edelleen vain vammaisuuden kautta. Silti osa kuulovammaisista lapsista ei pääse käyttämään viittomakieltä uudistetunkaan vammaispalvelulain (675/2023) nojalla, mikä loukkaa vakavasti lapsen oikeuksia. Toisaalta viittomakielisen yhteisön kuulevat jäsenet, ns. codat ja sodat (children/siblings of deaf adults) ovat äidinkieleltään viittomakielisiä, mutta koska he eivät ole kuulovammaisia, heidän oikeutensa viittomakieltä käyttävinä eivät aina toteudu esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.

Koska viittomakielilain 4 §:ään koottu erityislainsäädäntö ja mahdollisesti myös kyseisen lain ulkopuolelle jäänyt sääntely vaatisi systemaattista tarkastelua, pidämme erillisen viittomakieliasioiden neuvottelukunnan säilyttämistä välttämättömänä. Vain pitkäaikaisella hallinnonrajat ylittävällä toimielimellä päästään arvioimaan sekä viittomakielilakia että viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden tosiasiallista toteutumista. Ajankohtaisiksi erityiskysymyksiksi ovat edellä mainittujen lisäksi nousseet kuurojen turvapaikanhakijoiden tai muiden maahanmuuttajien kielelliset oikeudet, esimerkiksi mahdollisuus omaksua tai opiskella suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä.

3. Kuurojen Liitto ry:n lausunto sivistysvaliokunnalle ja hallintovaliokunnalle eduskunnan kielikertomuksesta 2025 (25.2.2026)

Em. lausunnossa perustelemme viittomakieliasioiden neuvottelukunnan tarpeellisuutta:

Kielikertomuksessa mainitaan perusteluna lakkauttamiselle se, että ”Yhdistäminen [kieliasian neuvottelukuntaan] noudattaa valtioneuvoston yleistä linjaa sen piirissä toimivien neuvottelukuntien määrän vähentämisessä ja toimintatapojen yhtenäistämisessä.” (s. 66).

Kuurojen Liitolle ja muille neuvottelukunnan jäsenille ilmoitus lakkauttamisesta tuli ilman ennakkovaroitusta. Neuvottelukunnan tehtäviin kuuluva viittomakielilain arviointi oli ja on edelleen kesken, joten toimielimen lakkauttaminen vaikuttaa erikoiselta ja hätiköidyltä. Oikeusministeriön alaisuuteen valtioneuvoston kansliasta siirretty kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessi vie luonnollisesti ministeriön resursseja, mutta hanke ei korvaa neuvottelukuntaa eikä hoida neuvottelukunnan tehtäviä.

Liiton kokemuksen mukaan viranomaisten tietoisuus viittomakieliasioista jää usein heikoksi, koska asiakokonaisuus on varsin monitahoinen. Viittomakielten käytön rinnalla esiintyy lähes aina kuurouteen / vammaisuuteen liittyviä seikkoja, mutta niiden yhteensovittamisessa ajaudutaan usein joko – tai -asetelmaan ja asia jää ratkaisematta. Kun esimerkiksi tiedonsaanti hätätilanteissa perustuu äänellisiin viesteihin ja normaalikuuloisille suunnatun toimintatavan rinnalle kaivataan saavutettavuutta tai kun viittomakielen tulkkauksesta säädetään vammaisuuden perusteella, on monien vaikea hahmottaa, miten samalla voi olla kyse kielellisistä oikeuksista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että viittomakieliset kuurosokeat ja kuulonäkövammaiset ja heidän kielellinen saavutettavuutensa mm. Taktiiliviittominen tulee huomioiduksi läpileikkaavasti.

Ratkaistavien ongelmien kirjo koskee lähes aina vähintään kahta syrjintäperustetta ja kielivähemmistöön kuuluvien arkea erittäin kipeästi, ja siksi neuvottelukunta-asiassa olisi tullut noudattaa parempaa harkintaa. Katsomme, että viittomakielisten oikeuksia ja viittomakielilain toteutumista seuraava erityisosaamista omaava toimielin on edelleen välttämätön. Viittomakieltä käyttävien tilanne muistuttaa osin karjalan kielen tilannetta: ”Karjalan kieliyhteisöllä ei ole vakiintunutta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallistavaa väylää tai omaa toimielintä tai lautakuntaa.” (s. 66). Tämä rakenteellinen epäkohta tulee pikimmiten korjata kestäväällä tavalla.

Arvio viittomakieltä käyttävien määrästä on ennallaan, ja jaamme yhdenvertaisuusvaltuutetun käsityksen siitä, että ”Syrjintäperusteena viittomakieltä koskevissa asioissa on kuitenkin pääasiallisesti vammaisuus, joten kyseiset asiat eivät usein tilastoissa näy kielen alla”.

4. YK:n vammaiskomitean suositukset Suomen valtiolle koskevat viittomakielten käyttöä

Koska viitottujen kielten ja vammaisuuden kytkös on vahva ja osin jakamaton, toivomme oikeusministeriön tarkastelevan viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumista neuvottelukuntiin liittyvissä rakenteissa myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta (SopS 26-27/2016).

YK:n vammaissopimus on kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista ensimmäinen, joka tunnustaa viitotut kielet yhdenvertaiseksi puhuttujen kielten rinnalla. YK:n vammaisten henkilöiden komitea antoi Suomen valtiolle suosituksensa syyskuun alussa 2025, mutta ne eivät ehtineet mukaan kielikertomukseen 2025.

Vammaiskomitea antoi useita nimenomaisia suosituksia viittomakieliin liittyen. Ne koskevat mm. lapsen oikeutta kieleen (Vrt. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kannanotto yliopistosairaaloiden kuulokeskuksille 2022 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/yliopistosairaalat-eivat-riittavasti-mahdollista-viittomakielen-oppimista-kuulovammaisille-lapsille>), tiedonsaantia, tulkkauspalvelua erityisesti suomenruotsalaista viittomakieltä käyttäville ja monia muita teemoja.

Viittomakieliasioiden neuvottelukunnan kannalta YK:n vammaiskomitean suosituksista erityisen tärkeä on sopimuksen kansallisen täytäntöönpanon ja seurannan toteuttamiseen liittyvän artiklan 33 kohdalla mainittu kommentti 65 (b): Provide support to organizations of persons with disabilities to allow them to get involved and participate fully in the monitoring of the implementation of the Convention, by, inter alia, providing the requisite funding and rendering the processes and information accessible;.

LOPUKSI: Ote liiton lausunnosta (Kielikertomus 2025)

Viittomakielen osalta edistystä on tapahtunut lukuisissa kysymyksissä, joista osa on luonteeltaan sellaista, että se voi tukea tiedolla johtamista, vaikka toteutukset eivät vielä näy viittomakielisten ihmisten arjessa. Neljän vuoden tarkasteluaikana on muun muassa

1. Tehty toinen Viittomakielibarometri 2024 (ensimmäinen toteutui 2020). Barometri kokoaa tietoa suoraan viittomakielisiltä ihmisiltä itseltään ja epäkohtien määrä on suuri.
2. Kuurojen ja viittomakielisten valtiollinen totuus- ja sovintoprosessi käynnistyi v. 2025 syksyllä, kun sen sihteeristö aloitti työnsä.
3. Suomenruotsalaisen viittomakielen uhanalaisen tilanteen vuoksi syksyllä 2025 julkaistiin Revitaliseringsprogram för Finlandssvenskt teckenspråk eli suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelma.
4. Valtioneuvoston kanslian suositus viittomakielten käytöstä valtioneuvoston viestinnässä päivitettiin v. 2025.
5. Valtioneuvoston periaatepäätös - Kielipoliittinen ohjelma julkaistiin v. 2022 ja sisältää toimenpide-ehdotuksia, jotka toivon mukaan toteutuvat ja lisäävät sekä suomalaisen että suomenruotsalaisen viittomakielen käyttöä eri elämäntilanteissa.

6. STM ilmoitti kesällä 2025 käynnistävänsä tulkkauspalvelun kokonaisarviointin suunnittelun muiden ministeriöiden kanssa. Tätä kirjoitettaessa odotetaan tarkempia tietoja hankkeen aloituksesta.

7. Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 2025. Siinä ”vammaisella henkilöllä on myöntämisedellytysten täytyessä subjektiivinen oikeus [viittomakielen] opetukseen samoin kuin hänen perheellään ja läheisillään silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.” Kuten em. lainauksesta ilmenee, subjektiiviselle oikeudelle on kuitenkin asetettu eräänlaiseen harkintaan viittaavia lisäedellytyksiä, mitä ei voi pitää kovinkaan perusoikeusmyönteisenä. Paljon odotettu uudistus on tuonut pettymyksen monille viittomakieltä tarvitseville perheille. Liitosta annettiin neuvontaa hakemuksen tekemisessä 14 perheelle, ja jokaiselle suositeltiin 100 t opetusta / kalenterivuosi (n. 2 x 45 min / vko). Vain yksi perhe sai hakemansa tuntimäärän, muilla saadut tuntimäärät vaihtelivat 24 – 30 tuntiin / kalenterivuosi, osa edelleen odottaa päätöstä. Kaksi perhettä halusi tehdä oikaisuvaatimuksen.

8. Säädosvalmistelun kuulemisoppaaseen lisättiin vuonna 2018 oma kappaleensa kuulemisen kielistä. Viittomakielen ja muun kielen käyttäminen saattaa joissain tilanteissa olla perusteltua. (s. 64)

9. Häiriötilanteiden varautumisoppaan keskeinen sisältö on käännetty viittomakielille.

10. Kuurojen liitto pitää hyvänä ratkaisuna sitä, että luvun 4.4 alalukuun 4.4.3 on koottu laillisuusvalvojien ratkaisuja esimerkiksi syrjintätapauksista mm. tulkkauspalveluiden saatavuuteen liittyen.

Havaittuja epäkohtia viittomakielten osalta on paljon ja rakenteellista syrjintää tunnistetaan useilla eri hallinnonaloilla. Tulkkauspalveluun, varhaiskasvatukseen, opetukseen ja tiedonsaantiin liittyviä epäkohtia on nostettu esiin laajasti kielikertomuksen luvun ”4.3. Kokemukset kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa” alaluvussa 4.3.3 Viittomakielet (s. 82–87). Suomenruotsalaisen viittomakielen osalta havaintoja on määrällisesti vähemmän, vaikka vaikutuksiltaan puutteet palveluissa ovat kovempia.

Kun arvioidaan oikeusministeriön tekemää päätöstä siitä, että ei aseteta uutta / jatkavaa viittomakieliasioiden neuvottelukuntaa, vaan yhdistetään se puhuttujen kielten asiantuntemusta edustavaan neuvottelukuntaan, tulisi uudelleenarvioida ehdotusta viittomakielilain 3 § 1 mom annetun viranomaisen edistämisvelvoitteen näkökulmasta. Mielestämme olisi varsin outoa, mikäli oikeusministeriö jättäisi noudattamatta kyseistä velvoitetta. Koska viittomakielten käytöllä on yhdyspinta vammaisuuteen, on arvioitava myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen velvoitteita turvata viittomakieltä käyttävien aistivammaisten kielellisiä ihmisoikeuksia.

Neuvottelukunnan lakkauttamiselle ei muistiossa esitetä edes taloudellisia perusteluja. Muistion viittaus mahdollisesti kasvaviin tulkkauksen kustannuksiin ei ole asiallinen, jos sitä tarkastellaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014, 15 §) kohtuullisten mukautusten näkökulmasta. (Suuri osa tähänastisista tulkkaus-kustannuksista on hoidettu Kuurojen Liitto ry:n saaman STEA-avustuksen sisältämän tulkkauksen kautta.)

Selin-Grönlund Pirkko
Kuurojen Liitto ry